

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۳/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۶/۲۳

آسیب‌شناسی و بررسی عوامل شهری مؤثر در امنیت فضاهای عمومی شهری (مورد پژوهشی: میدان ۲۲ بهمن شهر ایلام)

زهرا صفایی پور^۱

چکیده

امنیت شهری یکی از مؤلفه‌های مهم و ضروری در زندگی شهری محسوب می‌شود که باید آرامش و احساس ایمنی را در فضاهای شهری برای شهروندان فراهم آورد. برنامه‌ریزان و طراحان فضاهای اجتماعی، به ویژه شهرها تلاش می‌کنند تا با شناسایی عوامل تهدیدکننده‌ی امنیت به ویژه در فضاهای عمومی، امنیت را برای استفاده‌کنندگان از آن فضاها فراهم کنند. در راستا پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل شهری مؤثر در امنیت فضای عمومی میدان ۲۲ بهمن شهر ایلام به روش تحلیلی-تفسیری و از نوع کاربردی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش را ساکنان شهر ایلام تشکیل می‌دهد که تعداد ۳۸۴ نفر از آنها با استفاده از فرمول کوکران و به شیوه تصادفی ساده به عنوان حجم نمونه انتخاب و بین آنها پرسشنامه توزیع شد. پرسشنامه پژوهش محقق ساخته است که روایی آن به شیوه صوری و پایایی آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۳۹ تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزار SPSS انجام شد. نتایج حاکی از تعیین ۷ عامل تبیین‌کننده احساس امنیت به ترتیب اثرگذاری شامل: امنیت شبانه، اجتماع‌پذیری، پیاده‌مداری، زیبایی‌شناسی، آسایش محیطی، ساختار محیط و نظارت مستقیم است. **واژگان کلیدی:** امنیت، امنیت شهری، فضای عمومی، میدان ۲۲ بهمن، شهر ایلام.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ دانشجوی دکتری، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران. Email: safaepor339@yahoo.com

مقدمه

امروزه یکی از مباحث مهم در میان پژوهشگران مسائل شهری، موضوع شبکه فضاهای عمومی در شهر است. قدرت این مفهوم به گونه‌ای است که به عنوان یکی از عوامل مهم در ارتقای کیفیت شهری و دستیابی به توسعه پایدار مطرح می‌شوند (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴). فضاهای عمومی شهری به عنوان مهم‌ترین بخش شهرها، عنصر ضروری برای زندگی اجتماعی هستند که سبب حرکت در فضاهای شهری، تبادل اطلاعات و آگاهی، اجتماع‌پذیری و همچنین غنی‌سازی کیفیت محیط‌های شهری می‌شوند (Madanipour, 2012: 1). فضای شهری بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی برقرار می‌کند و در نتیجه، در هویت‌بخشی و دادن احساس آرامش به شهروندان نقش بسزایی دارد (گلی، ۱۳۹۰: ۱۴۴). فضای عمومی به عنوان فضایی در دسترس همه گروه‌ها، ارائه‌دهنده آزادی عمل، مالکیت و حق موقت تعریف می‌شود (Francis, et al, 2012: 402).

فضاهای عمومی شهری به عنوان کانونی که اقبال مختلف مردم در آن حضور می‌یابند، نیازمند طراحی آگاهانه هستند، به نحوی که رضایت مخاطبان را جلب نماید. یکی از معیارهای فراهم نمودن آسایش شهروندان در چنین فضاهایی، ارتقای امنیت محیطی است (ایزدی و حقی، ۱۳۹۴: ۶). امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌شود (الیاس زاده مقدم و ضابطیان، ۱۳۸۹: ۴۴). در واقع امنیت شهری یکی از مؤلفه‌های مهم و ضروری در زندگی شهری محسوب می‌شود که باید آرامش و احساس ایمنی را در فضاهای شهری برای شهروندان فراهم آورد (پورموسوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۶۳). وجود امنیت در فضاهای عمومی از شاخص‌های کیفیت زندگی شهری است (گلی و همکاران، ۱۳۹۴: ۹۸). با افزایش ضرورت ایجاد امنیت در جوامع، ابزار، شیوه‌ها و رویکردهای ایجاد و حفظ آن دست‌خوش تحول شده است (پیشگاهی فرد و احمدی دهکاء، ۱۳۸۹: ۷۵). توجه به مفهوم امنیت شهروندان و روش‌های ارتقاء آن، به عنوان یکی از اولویت‌های اساسی حرفه‌مندان و تئوری‌پردازان شهری تبدیل شده است. معیارهای شناخت و تحلیل امنیت در پهنه شهر بسیار متفاوت است و با توجه به مؤلفه‌های کالبدی، کارکردی و محیطی نوسان پیدا می‌کند. رفتار انسان در فضا و مکان‌های متفاوت با شکل و هندسه خاص و نیز با عملکرد نهفته در آن، متفاوت بوده و در بسیاری از موارد فضا محرک انسان در بروز رفتار خاص امری ضروری است (لطفی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۱). آرامش، رشد، شکوفایی انسان، بروز همه استعدادها و خلاقیت‌ها و نیل به همه کمالات انسانی در سایه امنیت به دست می‌آید (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۷). اهمیت و ضرورت امنیت در پیوند ناگسستنی آن با زندگی انسان است، همین بس که دانشمندان آن را به مثابه یکی از نیازهای اساسی انسان در نظر می‌گیرند (نیازی و فرشادفر، ۱۳۹۰: ۱۴۸). امروزه به دلیل پیشرفت، توسعه و تمدن، امنیت نقش مهم‌تری به خود گرفته و دامنه آن، همه ابعاد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و روانی زندگی انسان را در بر گرفته است (صارمی، ۱۳۸۹: ۱۰۸). افزایش امنیت در شهرها، افزون بر مزایای ظاهری چون تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را دارد که مردم در فضای ایمن حضور مؤثری دارند و زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب و کار رونق بیشتری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد روز افزون‌تری خواهیم بود (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۲). از آنجا که نیاز به امنیت یکی از ارزش‌های کلان در سطح جامعه و نیاز اولیه و اساسی در سطح فردی به حساب می‌آید، در نتیجه، کاهش و فرسایش منابع تأمین‌کننده‌ی این نیاز می‌تواند عواقب و پیامدهای جدی به همراه داشته باشد (رجبی پور، ۱۳۸۴: ۹۱). یک فضای شهری اگر نتواند توقعات کاربران خود را پاسخ گوید، بسان موجود زنده‌ای است که دچار بیماری شده است. ناامنی در فضاهای شهری را نیز می‌توان بیماری آن فضا دانست که نیازمند درمان است و در این میان برنامه‌ریز و طراح شهری، مسئولیت درمان فضا را برعهده خواهد داشت

(ایزدی و حقی، ۱۳۹۴: ۶). امروزه در سراسر جهان توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیط‌های شهری و نیز توجه به رفع مشکلات و معضلات شهری از جمله کاهش ناهنجاری‌ها و افزایش امنیت در فضاهای عمومی، از مهم‌ترین مسائلی است که همواره مدیران، برنامه‌ریزان و طراحان شهری به آن توجه کرده‌اند. در بحث‌های مرتبط با این مقوله، فقط جنبه‌های انسانی مدنظر نیست بلکه عوامل محیطی نیز از گذشته‌های دور تأثیرگذار بوده است (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۷؛ شکوهی، ۱۳۷۹: ۱۴۷). استفاده از فضاهای عمومی شهری بخش مهمی از زندگی روزمره است و فضاهای عمومی به‌عنوان مکان‌های ملاقات برای مردم عمل می‌کند (حاتمی و حقیقی، ۱۳۹۷: ۸۱). یکی از ابتدایی‌ترین روش‌های طبقه‌بندی فضاهای عمومی شهری تقسیم آن به دو بخش اصلی فضاهای حرکت و فضاهای مکث است. در این روش فضاهای حرکت معبر و فضاهای مکث استقرار میدان نامیده می‌شود. میدان‌ها در ارتقای کیفی فضاهای شهری نقش مهمی را ایفا می‌کند (رحیمی، ۱۳۹۲: ۱). ساختار و طراحی میدان‌ها یک حس آرامشی را برای بیننده به ارمغان می‌آورد که از عواملی گوناگون می‌توان در این زمینه بهره جست. به‌طور مشخص، امنیت در میادین اصلی یک شهر، سرزندگی و پویایی آن را به دنبال خواهد داشت و میدان را به فضایی موفق و شاخص تبدیل خواهد نمود. اما تنها تعداد اندکی از میادین شهری در سراسر جهان از امنیت ایده‌آل برخوردار هستند که نمود امنیت آنها را می‌توان در حضور فعال مردم، خلق فرهنگ تعاون و تعامل، کاهش استرس و نگرانی، حضور گروه‌های مختلف سنی و جنسی و حیات شبانه آن مشاهده نمود (ایزدی و حقی، ۱۳۹۴: ۱۱).

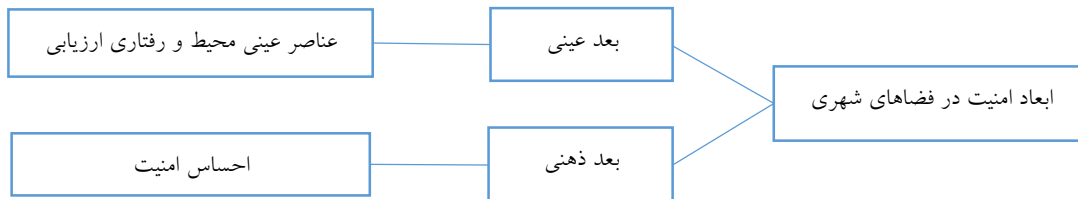
بنابراین، برقراری امنیت در ساختار شهری و برخورداری شهروندان از احساس امنیت، اهمیت فزاینده‌ای (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۸)، در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی و عمومی به‌عنوان «مقوله بنیادی نیاز انسان» (صالحی، ۱۳۸۶: ۲۳) و اینکه فضاهای مورد مطالعه همواره بیانگر «فرهنگ شهری، زندگی روزمره و عمومی انسان‌ها هستند» (Walzer, 1986: 470). مسئله امنیت شهری با توجه به رشد فزاینده شهرنشینی در ایران از اهمیت بالایی، برخوردار می‌گردد. اغلب شهرهای ایران به دلیل شرایط خاص جمعیتی و فضایی - کالبدی خود دارای آمار جرم و جنایت بالایی هستند و از نظر جرائم شهری تفاوتی فاحش با سایر شهرهای کشور دارد (کلانتری، ۱۳۸۸: ۷۵). شهر ایلام همچون سایر شهرهای ایران از این قاعده مستثنی نیست. محورهای بخش مرکزی شهر ایلام که می‌بایست در قالب فضاهای فعال شهری ایفای نقش کنند امروزه صحنه تضادها، برخوردها و رقابت‌هایی است که خود دلیل نفی رفتارهای شهروندی است. فضاهایی که می‌توانند بستر تعاملات اجتماعی را فراهم کنند، تبدیل به عرصه تقابل و تداخل سواره و پیاده گشته‌اند به‌نحوی که این مسأله محل امنیت، آسایش روانی و زیست‌محیطی شهروندان شده است. بنابراین با توجه به موارد اشاره شده اهمیت و ضرورت تحقیق مشهود می‌باشد. به‌طوری که در این پژوهش به دنبال پاسخ به سؤال زیر خواهیم بود: در بررسی و شناخت امنیت در فضای عمومی شهر ایلام (میدان ۲۲ بهمن) چه عواملی مؤثر هستند؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

تعاریف و مفاهیم

امنیت: امنیت از ریشه لاتین "Secuee" که در لغت به معنای نداشتن دلهره و دغدغه است گرفته شده و همچنین موضوعاتی چون «رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، نگرانی با وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین، ضمانت» را در برمی‌گیرد (ماندال، ۱۳۸۷: ۴۴؛ صالحی، ۱۳۸۷: ۹۲-۸۶).

امنیت دارای دو بعد عینی و ذهنی می‌باشد که بعد ذهنی بیشتر به مؤلفه‌های اجتماعی و بعد عینی به مؤلفه‌های فیزیکی و کالبدی بازمی‌گردد. در بعد عینی، امنیت به معنای ایجاد شرایط و موقعیت ایمنی برای حفاظت ارزش‌های اصولی و حیاتی ملی است؛ از بعد ذهنی، امنیت به معنای احساس امنیت یعنی ارتباط مستقیم با ذهنیت و ادراک مردم است (خوش فر، ۱۳۸۴: ۲۷۱). شکل (۱) ابعاد در امنیت فضاهای شهری را نشان می‌دهد.

شکل (۱): ابعاد امنیت در فضاهای شهری

امنیت شهری: احساس امنیت، یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک اجتماع و بستر ساز رشد و توسعه و ثبات جامعه است (ملکی، ۱۳۹۵: ۱۳۵). عموماً توجه به امنیت شهری به عنوان بستر اساسی برای ایجاد ارتباطات اجتماعی و ارائه خدمات عمومی و در نتیجه ایجاد شهری پایدار و سالم، مورد اتفاق نظر تمامی نظریه پردازان شهری است (نظم فر، ۱۳۹۷: ۱۳۶). **فضاهای عمومی:** فضای عمومی شهر، صحنه نمایش زندگی روزمره مردم است و در تقابل با فضای خصوصی تعریف می‌شود. اهمیت فضای عمومی، به دلیل نقشی است که در توسعه جامعه دموکراتیک بازی می‌کند. به عبارتی، چنانچه دسترسی برابر به عرصه عمومی، برای همه افراد جامعه فراهم شود، تهدید تمایز و جدایی اجتماعی، کاهش می‌یابد و تنوع فرهنگی شکل یافته، می‌تواند فضای عمومی را به مکانی تبدیل نماید که افراد و گروه‌های مختلف بتوانند در اجرای قوانین خود گزیده، مشارکت کنند. لذا اولین گام برای دستیابی به عرصه عمومی، که ضامن تحقق جامعه مدنی است، تشویق مردم به حضور در فضای عمومی و یا فراهم نمودن دسترسی برابر همه افراد و گروه‌ها به آن است (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۲). انسان به عنوان مهم‌ترین عامل در پویایی فضاهای شهری، نیازمند بستری مناسب جهت حضور مؤثر در فضاهای عمومی است. پاسخگویی به نیازهای اجتماعی انسان و تأمین فرصت‌های لازم در زمینه کسب تجارب اجتماعی وی، مستلزم وجود فضا و قرارگاه کالبدی است و فضای عمومی ظرفیتی عظیم در پاسخ به این جنبه از حیات انسان در جوامع شهری محسوب می‌شود (دانش پور و چرخ‌چیان، ۱۳۸۶: ۱۹). بنابراین فضاهای عمومی شهری یکی از مهم‌ترین گونه‌های فضاهای شهری محسوب می‌شود. فضاهای عمومی فضاهایی هستند که عموم شهروندان از هر قشر، سن، نژاد و صنفی بدون هیچگونه محدودیتی حق استفاده از آن را دارا هستند (پورمحمدی و کوشانه، ۱۳۹۲: ۳۷). در حقیقت فضای عمومی، آن دسته از فضاهای شهری می‌باشد که برای عموم مردم در همه زمان‌ها و برای انواع فعالیت‌های عمومی قابل دسترس باشد (نقی زاده، ۱۳۹۰: ۷۹).

میدان شهری: میدان‌های شهری برای شهروندان تبلور زندگی جمعی آنهاست. میدان به محدوده‌ای ساکن، جمع‌پذیر، یکپارچه و دارای زندگی جمعی برای شهروندان گفته می‌شود. به عبارتی، میدان از تجمع خانه‌ها، دور تا دور یک فضای باز به وجود می‌آید.

مبانی نظری

امنیت یکی از مهم‌ترین نیازهای بشری است، چنان که در طبقه‌بندی نیازهای مازلو در درجه دوم اهمیت و پس از نیازهای فیزیولوژیک قرار گرفته است (حسینی غیاثوند و ذبیحی، ۱۳۹۵: ۱۳۹). از دهه ۱۹۹۰ توجه روزافزونی به تحقیقات مربوط به امنیت و مکان در محافل علمی جهان صورت گرفت و مواردی مانند افزایش بزهکاری، استفاده از ابزارهای جدید در تحلیل فضایی جرم مانند GIS به همواره تئوری‌های مکانی جرم در این زمینه، بیش از پیش مطالعه شد. از مهم‌ترین نگرش‌های جدید در این زمینه می‌توان به دیدگاه پنجره شکسته، سفر مجرمانه، کانون‌های جرم‌خیز، الگوی جرم، فضای مقاوم در برابر جرم، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط، فعالیت روزمره و انتخاب منطقی اشاره نمود که عموماً از دهه ۱۹۷۰ به بعد مطرح شده‌اند (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷). از این نظر و باتوجه به موضوع پژوهش، فضاهای عمومی شهری به‌عنوان بستر پژوهش در ارتباط با مقوله سنجش امنیت پارک‌های شهری، شامل باغ‌های عمومی، معابر یا گذرگاه‌ها، خیابان‌های سقف‌دار مانند بازار و سوق‌ها و مکان‌های تجاری به علاوه نهادهای اجتماعی به مفهوم شهری می‌باشد (Ardalan, 1980: 5). در این رابطه یکی از مهم‌ترین شرط‌هایی که نیاز هست تا یک فضای عمومی، فضای شهری تلقی شود، وجود تعامل و تقابل اجتماعی برای ایجاد ارتباطات عمومی در حوزه فعالیت در فضاهای همگانی است (Hibert, 2005: 3). تحقیقات فرانسیس (Francis: 1984) نشان داده است که احساس امنیت پیش نیاز استفاده از فضا است. انسان‌ها در فضا زندگی می‌کنند و رابطه‌ی کنش‌های متقابل با آن دارند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۳۶). تأثیرات ویژگی‌های محیطی بر رفتار، مستقیم، ساده و به آسانی قابل پیش‌بینی نمی‌باشد (Bell et al, 2005: 44).

امنیت شهری در نظریه‌های مختلف

جیکوبز از نظریه‌پردازان شهرسازی در تبیین امنیت شهری است که به تعامل فضای فیزیکی و فرآیندهای اجتماعی که محیط را می‌سازند و بر فعال بودن فضا به عنوان عاملی در ایجاد محیطی امن و موفق، توجه و تأکید دارد. او درباره‌ی کنترل فضا، به متمایز کردن آشکار عرصه عمومی و خصوصی اشاره می‌کند و درباره‌ی نظارت می‌گوید «نیاز به چشمه‌هایی نظاره‌گر، از سوی صاحبان طبیعی، هم ساکنان و هم استفاده‌کنندگان که می‌توانند با استفاده از تنوع فعالیت‌ها و عملکردهایی که مردم را جذب می‌کند تقویت شود» (گلی، ۱۳۹۰: ۱۶۵-۱۴۳). جین جیکوبز (۱۹۶۱) در کتاب مرگ و زندگی در شهرهای آمریکایی نیاز به خیابان‌های ایمن را در شهر لازم می‌داند اگر خیابان‌های شهر از ترس و وحشی‌گری در امان باشند شهر از وحشی‌گری و ترس در امان است. هنگامی که گفته می‌شود شهر خطرناک، است اساساً آنچه موردنظر است این است که در خیابان‌های آن احساس امنیت نمی‌شود (جین جیکوبز، ۱۹۶۱: ۳۲). اکسورسی (۲۰۰۶) در WUF درباره شهر ایمن توجه به مؤلفه‌های کیفی زندگی از لحاظ زیست‌محیطی و در قالب محیطی و کالبدی را یادآوری می‌کند. والکرت و فالیک (۲۰۰۶) درباره امنیت اجتماعی در شهرها به راهکاری اشاره دارند که به افزایش مشارکت محلی مردم و بهبود احساس مسئولیت شهروندان محلی در ایجاد و برقراری امنیت اجتماعی شهر و کمک به دیگران در هنگام تجاوز و تعدی اشاره دارد (گروسی و دیگران، ۱۳۸۷: ۶۳). فضاهای بی‌دفاع شهری، فضاهایی در شهرها هستند که به دلیل ویژگی‌های فیزیکی و موقعیت ویژه‌ای که دارند نسبت به سایر نقاط شهر قابلیت بیشتری برای وقوع رفتارهای انحرافی دارند. این فضاها به کسانی تعلق ندارند، کسی از آنها حفاظت و مراقبت نمی‌کند، از دید عموم پنهانند و به همین دلیل فضاهای دنج و مطمئنی برای رفتارهای انحرافی

محسوب می‌شوند. آسیب‌های اجتماعی در نقاطی رخ می‌دهند که زمینه‌های لازم برای تداوم را دارا باشند. تحقیقات اسکار نیومن درباره‌ی پیوند میان طرح مسکن و رفتار جنایی یا ضد اجتماعی نشان می‌دهد که محیط‌های کوچک و فضاهای نیمه‌عمومی که برای گروه‌های کوچک ساکنان قابل رؤیت باشد، احتمالاً دارای میزان کمتری از جرم و بزهکاری، سرقت و نزاع‌های شخصی است. چنین فضاهای از خود نگهبانی می‌کنند (دیکنز، ۱۳۷۷: ۲۱۷). نیومن سه افزایش جرم در محله‌های مسکونی را چنین برمی‌شمرد: بیگانگی: مردم همسایگان را نمی‌شناسد، عدم وجود نظارت: مکان‌های وقوع جرم، ارتکاب جرم را به راحتی بدون آن که مجرم دیده شود ممکن می‌کند، دسترسی بودن راه فرار: امکان ناپدید شدن مجرم از صحنه جرم را به سرعت ممکن می‌کند. لذا نیومن معتقد است که با استفاده از ساز و کارهای نمادین و شکل دادن به عرصه‌ها می‌توان یک محیط را تحت کنترل ساکنانش قرار داد (اورکی، ۱۳۹۴: ۶). رویکرد امنیت از طریق طراحی (SBD)، استفاده هوشمندانه از فضای انسان ساخت به منظور ارتقاء امنیت شهری در فرآیند طراحی و برنامه‌ریزی محیط مصنوع است. در واقع می‌توان این رویکرد را به‌عنوان راهی برای تحقق شهری ایمن دانست که از اقدامات پیشگیرانه از طریق طراحی و برنامه‌ریزی شهری برای کاهش احتمال تجاوز و جرایم شهری بهره می‌گیرد از اهداف اصلی این رویکرد، افزایش امنیت شهری از طریق کاهش جرایم در محیط شهری است. تأکید این رویکرد بر نحوه طراحی و استفاده از فضا است و در واقع نقش محیط را در ایجاد و یا ممانعت از بروز ناامنی حائز اهمیت داند. رویکرد امنیت از طریق طراحی بر این اندیشه مبتنی است که رفتار انسانی در یک محیط شهری تحت تأثیر طراحی محیط قرار دارد. این رویکرد تأکید دارد که با بهینه‌سازی فرصت‌های نظارت، ارائه تعریف مشخص و واضح از قلمرو و ایجاد تصویری مثبت از محیط می‌توان مجرمان را از ارتکاب جرم دلسرد نمود (ذبیحی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۶-۱۱۹).

پیشینه تحقیق

فوستر^۱ و همکاران (۲۰۱۴) با یک مدل رگرسیون خطی تأثیرات ترس از جرم در راه رفتن و پیاده‌روی افراد را در استرالیا بررسی و تحلیل کردند. نتایج یافته‌های آنها که با افزایش مداخلات و تصمیم‌گیری‌هایی می‌توان ترس از جرم را کاهش و میزان پیاده‌روی را افزایش داد. ولچ^۲ و همکاران (۲۰۱۴) در مقاله‌ای تحت عنوان فضای سبز شهری، سلامت عمومی و عدالت محیطی به این نتیجه رسیده‌اند که ایجاد فضای سبز جدید به‌منظور دسترسی به عدالت محیطی برای محلات می‌تواند سلامتی بیشتر و جذبه بهتری ایجاد نماید. پائول^۳ و همکاران (۲۰۱۳) آنها پس از بررسی روند پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در کشورهای غربی، انتقال این نظریه را در امارات متحده عربی مورد بررسی قرار داده‌اند. آنها همچنین چالش‌های پیش‌روی این نظریه را در این مناطق برجسته کرده‌اند و معتقدند که با دانش میان فرهنگی می‌توان پیشگیری از جرم را در این مناطق توسعه داد. نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری در پارک‌های شهر تهران نشان دادند که پارک سهند دارای امنیت بسیار بالا و پارک‌های لویزان، چیتگر و سرخه‌حصار به طور مشترک فاقد امنیت می‌باشند. صفایی‌پور و پیری (۱۳۹۷) مقاله‌ای تحت عنوان ارزیابی رضایتمندی زنان از وضعیت امنیت و عوامل محیطی مؤثر بر آن در پارک‌های شهر ایلام را مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان داد که رضایت زنان از وضعیت امنیت پارک‌های شهر ایلام پایین است اما بطور نسبی، از «وضعیت امنیت در روز» و «وضعیت استقرار نیروهای انتظامی» رضایت بیشتری داشته‌اند. بیشترین رضایت زنان در

1. Foster

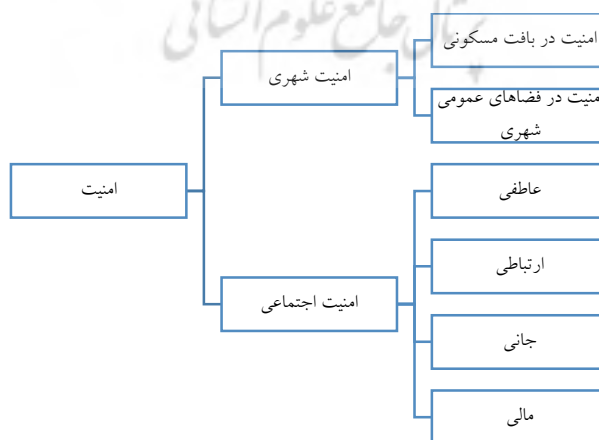
2. Wolch

3. Paul

مورد عوامل محیطی، «موقعیت جغرافیایی پارک‌ها» و کمترین میزان رضایت «خدمات حمل و نقل عمومی» و «قابل رویت بودن تابلوهای راهنما» مربوط می‌شود. بردی آنامرادنژاد و بلوری (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء امنیت فضاهای عمومی در پارک‌های شهر آمل نشان دادند که از دیدگاه کاربران پارک‌های آمل، به ترتیب چهار مؤلفه عملکردی، زیبانشناختی، زیست‌محیطی و اجتماعی در ارتقاء امنیت پارک‌های شهری آمل تأثیرگذار هستند. سلطانی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری شهر قدس نشان دادند که محله مرکزی به عنوان یک محله کمابیش نوساز با توزیع متناسب کاربری اراضی، برخوردارترین محله شهر قدس و محله جنوب غربی با بافت آشفته و سکونت غالب مهاجران، محروم‌ترین محله از لحاظ شاخص‌های احساس امنیت، رتبه‌بندی شده‌اند. افشاری و همکاران (۱۳۹۲) با مقاله‌ای تحت عنوان آسیب‌شناسی و بررسی عوامل شهری مؤثر در امنیت فضاهای عمومی شهری بافت تاریخی خیابان شریعتی جنوبی تبریز نشان دادند که محیط بر رفتار شهروندان تأثیرگذار است و با خلق فضاهای عمومی که نظارت و مشارکت محلی و اجتماعی را افزایش دهند می‌توان از وقوع جرم جلوگیری کرد. زیاری و همکاران (۱۳۹۲) با مقاله‌ای تحت عنوان تحلیلی بر امنیت فضاهای عمومی شهر م قم یافته نشان دادند که میزان احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری (پارک‌ها) در منطقه دو شهر قم، کمترین میزان و میزان احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری (پارک‌ها) در منطقه چهار، بیشترین میزان را دارد. گلی (۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان زنان و امنیت در پارک آزادی شیراز نشان داد که رابطه معناداری بین مجاورت کاربری‌های متنوع شهری و تداوم فعالیت‌های با میزان احساس امنیت است.

بنابراین پژوهش حاضر در راستای کار محققان پیشین و با تأکید بر نتایج تحقیقات ایشان در پی آن است تا عوامل مؤثر بر امنیت را در فضای عمومی شهری (مطالعه موردی: میدان ۲۲ بهمن) مورد بررسی قرار دهد. لذا با توجه به نتایج که پژوهشگران پیشین به دست آورده‌اند می‌توان گفت تاکنون بحث امنیت در میدانی به عنوان یک فضای عمومی شهری کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. به طوری که پژوهشی که نقش این مقوله را به طور همزمان بررسی کند در شهر ایلام یافت نشد. پژوهش‌ها به صورت جدا، در محله‌ها و پارک‌های شهری صورت گرفته است. بنابراین در این مقاله سعی بر آن شده است تا نقش امنیت در میدان شهری به عنوان یک فضای عمومی مورد مطالعه قرار گیرد.

مدل مفهومی

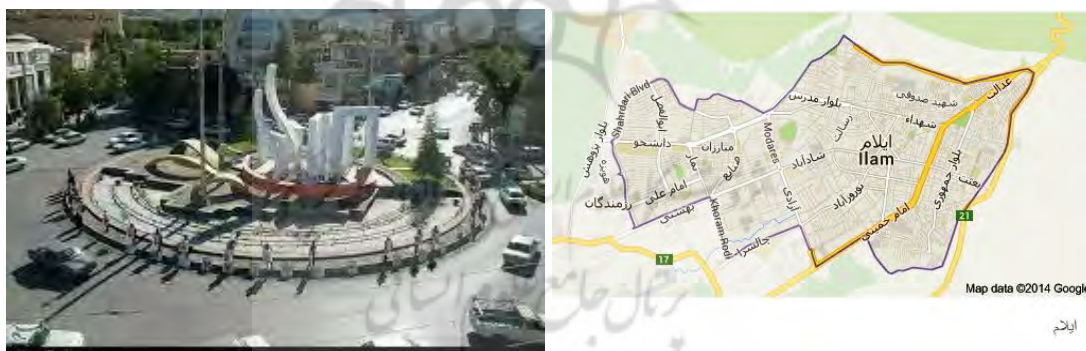
شکل (۲): مدل مفهومی امنیت و فضای عمومی شهری

پژوهش حاضر، به عنوان یک مطالعه کاربردی با رویکرد توصیفی - تفسیری، مبتنی بر مطالعات اسنادی و مشاهده میدانی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را ساکنان شهر ایلام تشکیل می‌دهد که تعداد ۳۸۴ نفر از آنها با استفاده از فرمول کوکران به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب و بین آنها پرسشنامه توزیع شد. پرسشنامه پژوهش محقق ساخته است که روایی آن به روش صوری (تأیید اساتید و کارشناسان حوزه مربوطه) و پایایی آلفای کرونباخ به میزان ۰/۹۳۹ تأیید شد. شاخص‌های سنجش موضوع در جدولی به صورت مستند استخراج شده است. این شاخص‌ها به صورت سوال و بر مبنای طیف پنج‌گانه لیکرت سنجیده شدند. پس از گردآوری داده‌های میدانی و وارد کردن آنها در نرم‌افزار SPSS اقدام به استخراج عوامل اصلی تأثیرگذار بر امنیت میدان ۲۲ بهمن با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهر ایلام از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی قرار دارد و از نظر موقعیت محلی در مغرب ایران قرار دارد. این شهر در دره کوهستانی و در شمال شرقی دشتی به مساحت تقریبی ۲۵ کیلومتر مربع در دامنه جنوبی کبیرکوه از سلسله جبال زاگرس واقع شده است. وسعت شهر با محدوده تعریف شده طرح جامع می‌باشد. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا حدود ۱۴۴۰ متر می‌باشد (مهندسان مشاور بعد تکنیک، ۱۳۸۴: ۱۵). این شهر بر پایه سرشماری ۱۳۹۵ خورشیدی برابر با ۱۹۴۰۳۰ نفر بوده است. شهر ایلام به ۴ منطقه، ۱۴ ناحیه و ۳۸ محله شهری تقسیم شده است. میدان ۲۲ بهمن یکی از عمومی‌ترین فضاهای شهری ایلام می‌باشد. شکل (۱) موقعیت شهر ایلام و میدان ۲۲ بهمن را نشان می‌دهد.

شکل (۱): نقشه موقعیت شهر ایلام و میدان ۲۲ بهمن شهر ایلام.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی

از میان تمام پاسخگویان تعداد ۲۰۹ نفر معادل ۵۴/۴ درصد نمونه را زن و ۱۷۵ نفر معادل ۴۵/۵ درصد را مرد تشکیل می‌دهد. در نتیجه اکثریت پاسخگویان زن بودند. از میان کل پاسخگویان سن ۳۱/۲ درصد ۳۰ سال و کمتر، سن ۴۷/۱ درصد بین (۳۰-۴۰) سال، سن ۱۷/۹ درصد بین (۴۰-۵۰) سال، سن ۳/۶ درصد بین (۵۰ به بالا) بود؛ نتایج حاکی از آن بود که سن اکثریت پاسخگویان بین (۳۰-۴۰) سال بودند. نتایج یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که، ۵۱/۶ درصد پاسخگویان مجرد و ۴۸/۴ درصد متأهل بودند که اکثریت آنها مجرد بودند. از میان کل پاسخگویان تحصیلات ۲۳/۶

درصد پاسخگویان فوق دیپلم و پایین تر، تحصیلات ۵۰ درصد لیسانس، تحصیلات ۱۴/۶ درصد فوق لیسانس، تحصیلات ۱۱/۷ درصد دکتری بودند. در نتیجه تحصیلات اکثریت پاسخ دهندگان لیسانس بود. از کل پاسخگویان اشتغال؛ آزاد با فراوانی ۲۰/۸ درصد؛ دولتی ۵/۲ درصد؛ خصوصی ۳/۳ درصد؛ مشاغل عالی (دکتر، مهندس، استاد دانشگاه و...) ۷/۲ درصد؛ دانشجو ۲۳/۱ درصد؛ بیکار ۲۶ درصد؛ خانه دار ۱۴ درصد بودند. نتایج حاکی از آن بود که اکثر پاسخگویان را افراد بیکار با ۲۶ درصد تشکیل می دهد.

بررسی سؤال پژوهش

تحلیل نظر پاسخگویان برای بررسی عوامل شهری مؤثر در امنیت فضاهای عمومی شهری با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی انجام شد. برای تعیین مناسب بودن داده ها برای تحلیل عاملی از ضریب **KMO** و آزمون بارتلت استفاده شد. مقدار **KMO** برابر با (۰/۶۵۷) و همچنین مقدار آماره آزمون بارتلت (۲۶۷۵/۹۹۰) و ($P=۰/۰۰۰$) به دست آمد و این بدین معناست که داده ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول (۲): ضریب **KMO** و آزمون بارتلت در چرخش اول

سطح معنی داری	آزمون بارتلت	KMO
۰/۰۰۰	۶۹۷/۳۲۵۹	۰/۹۲۴

در این تحقیق در چرخش مرحله اول ۴ عامل با مقادیر ویژه بالاتر از یک استخراج شدند که در مجموع ۶۲/۰۱۴ درصد از واریانس کل عامل ها را تبیین می کردند و ۳۷/۹۸۶ درصد باقیمانده مربوط به عواملی بود که در تحلیل عاملی شناسایی نشده بودند.

جدول (۳): ماتریس عوامل اقتصادی چرخ یافته با روش واریماکس

اشتراکات	عامل ها				گویه ها
	۴	۳	۲	۱	
۰/۶۳۱				۰/۷۵۰	تسهیلات پیاده مداری
۰/۵۲۲				۰/۶۸۵	ترافیک سواره
۰/۶۰۱				۰/۶۱۸	خرده فروشی ها
۰/۵۱۹				۰/۵۶۴	جداره شفاف
۰/۵۷۶		۰/۴۶۵		۰/۵۲۰	وضعیت دست فروشان و دوره گردان
۰/۳۳۶				۰/۴۶۴	مبلمان و تجهیزات
۰/۶۸۴			۰/۷۲۱		نظارت غیر رسمی
۰/۶۶۹			۰/۷۰۷		بروز فعالیت جمعی
۰/۴۱۴			۰/۴۹۷		رنگ و تصاویر دیواری
۰/۴۴۱			۰/۴۷۲		نقش آفرینی و مشارکت مردم
۰/۵۰۵			۰/۴۶۴		کنترل ورودی ها
۰/۲۹۱			۰/۴۳۵		رویدادهای فرهنگی، هنری
۰/۶۲۹		۰/۶۳۵			کنج های مخفی از دید
۰/۵۵۶		۰/۵۸۴			زندگی شبانه
۰/۴۳۶		۰/۵۶۲			نظارت رسمی
۰/۶۰۰		۰/۵۲۹			نور و روشنایی
۰/۵۹۶		۰/۴۹۲		۰/۴۷۶	تعمیر و نگهداری
۰/۵۱۷		۰/۴۸۴			تابلوها و علائم
۰/۶۸۴	۰/۷۷۳				آب و فضای سبز
۰/۶۲۰	۰/۶۹۳				آسایش اقلیمی
۰/۶۳۳	۰/۶۹۱				خوانایی
۰/۴۵۰	۰/۴۵۵				مقیاس انسانی
۰/۵۷۱	۰/۴۵۰		۰/۴۲۶	۰/۴۱۶	پاکیزگی و عدم آلودگی
	۱/۱۳۹	۱/۳۵۹	۱/۶۶۵	۱۰/۱۱۰	ارزش ویژه
	۴/۹۵۱	۵/۹۰۸	۷/۲۳۸	۹۱۷/۴۳	واریانس

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر، ۱۳۹۸.

اما با توجه به نتایج حاصل از چرخش مرحله اول که بارهای عاملی برخی از گویه‌ها پایین‌تر از ۰/۵ به دست آمد که باید از تحلیل عاملی حذف می‌شدند. پس از حذف آن گویه‌ها با دیگر تحلیل عاملی تکرار شد. در چرخش مرحله دوم ابتدا نتایج آزمون KMO و بارتلت بررسی شد. با توجه به مقدار KMO برابر با (۰/۹۲۲) و همچنین مقدار آماره آزمون بارتلت (۲۴۴۱/۳۸۶) و ($P=۰/۰۰۰$) به دست آمد و این بدین معناست که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول (۴): ضریب KMO و آزمون بارتلت در چرخش دوم

KMO	آزمون بارتلت	سطح معنی داری
۰/۹۲۲	۳۸۶/۲۴۴۱	۰/۰۰۰

۱- امنیت شبانه و اجتماع‌پذیری؛ ۲- پیاده‌مداری و زیبایی‌شناسی؛ ۳- آسایش محیطی و ساختار محیط؛ ۴- نظارت مستقیم. همانطور که در جدول (۵) آمده است مقدار ویژه عامل اول از تمامی عوامل دیگر بیشتر است (۸/۱۶۷) که در مجموع ۴۸/۰۴۰ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است و عامل سوم با مقدار ویژه ۱/۱۱۲ کمترین میزان از واریانس کل (۶/۵۴۰) را تبیین نموده است.

جدول (۵): ماتریس عوامل اجتماعی چرخش یافته با روش واریماکس

اشتراکات	عوامل ها			گویه‌ها
	۳	۲	۱	
۰/۶۷۹			۰/۷۷۸	نظارت غیر رسمی
۰/۶۱۵			۰/۷۲۱	بروز فعالیت جمعی
۰/۵۹۹			۰/۵۶۳	کنترل ورودی‌ها
۰/۵۳۴			۰/۵۱۳	کنج‌های مخفی از دید
۰/۴۸۲			۰/۴۹۵	زندگی شبانه
۰/۶۹۴		۴۱۲/۰	۰/۴۹۲	تابلوه‌ها و علائم
۰/۵۷۰			۰/۴۸۵	نور و روشنایی
۰/۵۹۴	۰/۴۰۶		۰/۴۱۸	پاکیزگی و عدم آلودگی
۰/۵۴۵		۰/۶۹۷		تسهیلات پیاده‌مداری
۰/۵۱۲		۰/۶۸۱		ترافیک سواره
۰/۵۹۸		۰/۶۲۲	۰/۴۲۸	خرده‌فروشی‌ها
۰/۵۱۵		۰/۶۱۴		جداره شفاف
۰/۵۴۷/۰		۰/۵۸۳		وضعیت دست‌فروشان و دوره‌گردان
۰/۵۷۵		۰/۵۲۵	۰/۴۱۴	تعمیر و نگهداری
۰/۷۱۷	۰/۸۳۴			آب و فضای سبز
۰/۶۱۵	۰/۹۶۹			خوانایی
۰/۵۶۷	۰/۶۶۵			آسایش اقلیمی
	۱/۱۱۲	۱/۵۳۴	۸/۱۶۷	ارزش ویژه
	۶/۵۴۰	۹/۰۲۲	۴۸/۰۴۰	واریانس

منبع: یافته‌های تحقیق حاضر (۱۳۹۸)

بحث و نتیجه‌گیری

فضاهای شهری به عنوان تجلی گاه کالبدی شهر، باید نیازهای اجتماعی شهروندان را برآورده کند و بسترهای لازم را در دسترسی و تأمین خدمات مورد نیاز استفاده‌کنندگان فراهم سازد و شرایطی را به وجود آورد تا شهروندان از فضاهای مختلف شهری لذت ببرند. یکی از فضاهای عمومی میادین شهری هستند. به‌طور مشخص، امنیت در میادین اصلی یک شهر، سرزندگی و پویایی آن را به دنبال خواهد داشت و میدان را به فضایی موفق و شاخص تبدیل خواهد نمود. هدف از پژوهش حاضر، بررسی و آسیب‌شناسی عوامل شهری مؤثر در امنیت فضای عمومی شهری (میدان ۲۲ بهمن شهر ایلام بود که نتایج تحلیل داده‌ها و مطالعات به صورت ذیل ارائه می‌شود:

بررسی آمار استنباطی نشان داد که به ترتیب عامل‌های امنیت شبانه و اجتماع‌پذیری، پیاده‌مداری و زیبایی‌شناسی، آسایش محیطی و ساختار محیط و نظارت مستقیم از عوامل مؤثر در امنیت فضای عمومی شهر ایلام (میدان ۲۲ بهمن) هستند.

نتایج بررسی سؤال اصلی پژوهش حاضر با نتایج تحقیق بردی آنامرادنژاد و بلوری (۱۳۹۵) در یک راستا می‌باشد به‌طوری که نتایج آنها نشان می‌دهد که از دیدگاه پاسخ‌دهندگان پارک‌های آمل، به ترتیب چهار مؤلفه عملکردی، زیباشناختی، زیست‌محیطی و اجتماعی در ارتقاء امنیت پارک‌های شهری آمل تأثیرگذار هستند. همین‌طور با نتایج افشاری و همکاران (۱۳۹۲) در یک راستا می‌باشد. نتایج بیانگر این اهمیت بود که محیط بر رفتار شهروندان تأثیرگذار است و با خلق فضاهای عمومی که نظارت و مشارکت محلی و اجتماعی را افزایش دهند می‌توان از وقوع جرم جلوگیری کرد. همچنین با نتایج سلطانی و همکاران (۱۳۹۵)، فوستر و همکاران (۲۰۱۴)، نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۷)، افشاری و همکاران (۱۳۹۲)، زیاری و همکاران (۱۳۹۲)، صفائی‌پور و پیری (۱۳۹۷) و گلی (۱۳۹۰) تقریباً در یک راستا می‌باشند.

با توجه به پژوهش حاضر می‌توان پیشنهادات حاصل از تحقیق را بطور زیر مطرح کرد:

- ساماندهی حرکت وسایل نقلیه در میدان و کاهش تردهای عبوری غیرضروری؛
- بهسازی و اصلاح مسیرهای حرکتی؛
- طراحی و جانمایی مناسب مبلمان‌ها، تابلوها و علائم راهنما در میدان و حوزه پیرامونی آن؛
- ساماندهی وضعیت روشنایی و نورپردازی.

منابع

- ایزدی، محمدسعید و حقی، محمدرضا؛ (۱۳۹۴)، «ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری نمونه مطالعه: میدان امام شهرهمدان»، نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، دوره ۲۰، شماره ۲، ۵-۱.
- الیاس‌زاده مقدم، سیدنصرالدین و ضابطیان، الهام؛ (۱۳۸۹)، «بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری مؤثر در ارتقای امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی»، نشریه هنرهای زیبا، دوره ۲، شماره ۴۴، ۴۳-۵۶.
- افشاری، منصوره؛ دلیلی، محمدعلی؛ حسینی‌تهرانی، سیده غزاله؛ (۱۳۹۲)، «آسیب شناسی و بررسی عوامل شهری مؤثر در امنیت فضاهای عمومی شهری (مورد: بافت تاریخی خیابان شریعتی جنوبی تبریز)»، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
- اورکی، پریش؛ (۱۳۹۴)، «امنیت و امنیت شهری و نظریه‌های مرتبط با آن»، دومین کنفرانس علمی پژوهشی افق‌های نوین در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی، معماری و شهرسازی ایران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- بردی‌آمان‌رادنژاد، رحیم و بلوری، زهره؛ (۱۳۹۵)، «مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء امنیت فضاهای عمومی (نمونه مورد مطالعه: پارک‌های شهر آمل)»، فصلنامه آمایش محیط، دوره ۱۰، شماره ۳۹، ۱۳۱-۱۵۵.
- پورمحمدی، محمدرضا و کوشانه، روشن؛ (۱۳۹۲)، «ارزیابی و تحلیل فضاهای عمومی شهری با استفاده از مدل تاپسیس (مطالعه موردی: شهر تبریز)»، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۵، شماره ۱۷، ۳۷-۵۲.
- پورموسوی، سیدموسی؛ سالاری سردری، فرضعلی؛ علیزاده، سیددانا؛ بیرانوندزاده، مریم و مصطفی شاهینی‌فر؛ (۱۳۹۴)، «بررسی تأثیر ساختار فیزیکی-کالبدی فضاهای شهری بر امنیت محیطی (مطالعه موردی: منطقه ثامن شهرمشهد)»، پژوهش‌های جغرافیایی انسانی، دوره ۴۷، شماره ۳، ۴۶۳-۴۷۶.
- جیکوبز، جین؛ (۱۳۸۶)، «مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی»، ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: دانشگاه تهران.
- حسینی‌غیاثوند، ابوالفضل و کربلایی ذبیحی، حسین؛ (۱۳۹۵)، «ارائه مدل تحلیلی به منظور پیشگیری از وقوع جرم (سرقت) از ساختمان‌های مسکونی با توجه به رویکرد پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی (CPTED) (مطالعه موردی: منطقه ۱ شهرداری قزوین)»، مطالعات امنیت اجتماعی، دوره ۷، شماره ۴۷، ۱۳۹-۱۷۲.
- حاتمی، یاسر؛ حقیقی، کیانوش؛ (۱۳۹۷)، «بررسی عوامل مؤثر در انتخاب اعضای عمومی توسط شهروندان (مطالعه موردی: پیاده‌راه بوعلی سینا و اکباتان شهر همدان)»، فصلنامه مطالعات محیطی هفت حصار، دوره ۶، شماره ۲۳، ۸۱-۹۴.
- خوشفر، محمدرضا؛ (۱۳۸۴)، «بررسی مشارکت مردم در ایجاد، حفظ و گسترش امنیت اجتماعی»، مجموعه مقالات امنیت اجتماعی، جلد ۱، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- دانشپور، سیدعبدالهادی و چرخچیان، مریم؛ (۱۳۸۶)، «فضاهای عمومی و عوامل مؤثر بر حیات جمعی»، باغ نظر، دوره ۴، شماره ۷، ۱۹-۲۸.
- دیکنز، پیتر؛ (۱۳۷۷)، «جامعه‌شناسی شهری، ترجمه حسین بهروان»، مشهد: انتشارات آسان قدس رضوی.
- ذبیحی، حسین؛ لاریمیان، تایماز؛ پورانی، حمیده؛ (۱۳۹۲)، «ارائه مدل تحلیلی برای ارتقاء امنیت شهری از طریق رویکرد امنیت طراحی (SBD) (مطالعه موردی: منطقه ۱۷ شهرداری تهران)»، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۵، شماره ۱۷، ۱۳۶-۱۱۹.
- رجبی‌پور، محمود؛ (۱۳۸۲)، «احساس امنیت در بستر عینی»، دانش اجتماعی، سال ۵، شماره ۲، ۸-۲۹.
- رنجبر، احسان؛ پورجعفر، محمدرضا، انصاری، مجتبی و بمانیان، محمدرضا؛ (۱۳۹۰)، «خلاقیت‌های طراحی شهری دوره اتابکان فارس در شکل‌گیری شبکه فضاهای عمومی شهری شیراز»، مطالعات شهر ایرانی اسلامی، دوره ۲، شماره ۶، ۳۳-۴۰.

- زیاری، کرامت‌اله؛ مهدی، علی و مهدیان بهنمیری، معصومه؛ (۱۳۹۲)، «تحلیلی بر امنیت فضاهای عمومی شهرمورد: پارک‌های مناطق چهارگانه شهرداری قم»، *مجله آمایش جغرافیایی فضا فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه گلستان*، دوره ۳، شماره ۷، ۲۵-۷۰.
- زیاری، کرامت‌اله؛ مهدنژاد، حافظ و پرهیز، فریاد؛ (۱۳۸۸)، «مبانی و تکنیک‌های برنامه‌ریزی شهری»، چاپ اول، انتشارات دانشگاه بین‌المللی چابهار.
- سلطانی، لیلیا؛ بیک‌محمدی، حسن و حیدری، سمیه؛ (۱۳۹۵)، «تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری (مورد مطالعه: شهر قدس)»، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، دوره ۵، شماره ۳، ۸۷-۱۰۴.
- صالحی، اسماعیل؛ (۱۳۸۶)، «نقش برنامه‌ریزی و طراحی محیطی در پارک‌های شهری امن»، *مجله شهرداری‌ها*، شماره ۲۴، ماهنامه ۸۶.
- صارمی، حمیدرضا؛ (۱۳۸۹)، «تحلیل نقش مسائل اجتماعی در ناامنی شهرها از دیدگاه اسلام»، *نشریه هویت شهر*، دوره ۴، شماره ۶، ۱۰۷-۱۱۸.
- صالحی، اسماعیل؛ (۱۳۸۷)، «ویژگی‌های محیطی در فضاهای شهری امن تهران»، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- صفایی‌پور، مسعود و پیری، فاطمه؛ (۱۳۹۷)، «ارزیابی رضایتمندی زنان از وضعیت امنیت و عوامل محیطی مؤثر بر آن در پارک‌های شهر ایلام»، *مطالعات پلیس زن*، سال ۱۲، شماره ۲۸، ۷۴-۵۸.
- فکوهی، ناصر؛ (۱۳۸۸)، «انسان‌شناسی شهری»، چاپ اول، تهران: نشرنی.
- قزایی، فریبا؛ نفیسه، رادجهانبانی و رشیدپور، نازیلا؛ (۱۳۸۹)، «بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران»، *آرمان شهر*، دوره ۳، شماره ۴، ۱۷-۳۲.
- کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود و محمودی، عاطفه، (۱۳۹۰)، «ایمن‌سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم یا طراحی محیطی»، *فصلنامه دانش انتظامی*، دوره ۱۲، شماره ۳ (پیاپی ۴۸)، ۵۱-۷۴.
- کلانتری، محسن؛ جباری، کاظم و قزلباش، سمیه؛ (۱۳۸۸)، «تحلیل فضایی بزهکاری شهری با استفاده از مدل تخمین تراکم کرنل مورد مطالعه: جرایم و شرارت، نزاع و درگیری در شهر زنجان»، *فصلنامه نظم و امنیت انتظامی*، سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا، سال ۲، شماره ۳، ۷۳-۱۰۰.
- گلی، علی؛ (۱۳۹۰)، «زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شیراز)»، *فصلنامه جامعه‌شناسی تاریخی*، دوره ۳، شماره ۲، ۱۴۳-۱۶۴.
- گلی، علی؛ قاسم‌زاده، بهنام؛ فتح‌بقالی، عاطفه؛ رمضان‌مقدم‌واجاری، یاسمن؛ (۱۳۹۴)، «عوامل مؤثر در احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی شهری (مطالعه‌ی موردی: پارک ائل گلی تبریز)»، *فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده*، سال ۱۸، شماره ۶۹، ۹۸-۱۳۶.
- گروسی، سعیده؛ میرزایی، جلال و شاه‌رخی، احسان؛ (۱۳۸۷)، «بررسی رابطه‌ی اعتماد و احساس امنیت»، *فصلنامه دانش انتظامی*، سال ۹، شماره ۲، ۲۶-۳۹.
- لطفی، صدیقه؛ بردی‌آمراد نژاد، رحیم و ساسانی پور، محمد، (۱۳۹۳)، «بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی (مطالعه موردی کلان شهر شیراز)»، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۵، شماره ۱۹، ۳۹-۵۶.
- مهندسین مشاور بعد تکنیک؛ (۱۳۸۴)، «گزارش توجیهی در مورد اقی طرح جامع ایلام»، سازمان مسکن و شهرسازی استان ایلام.
- ملکی، یدالله؛ (۱۳۹۵)، «شهر و امنیت اجتماعی از منظر آموزه‌های دینی»، *آمایش محیط*، دوره ۹، شماره ۳۳، ۱۳۳-۱۵۳.
- ماندال، رابرت؛ (۱۳۹۷)، «چهره متغیر امنیت ملی»، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

- مدیری، آتوسا؛ (۱۳۸۵)، «جرم خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر»، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۶، شماره ۲۲، ۱۱-۲۸.
- نیازی، محسن و فرشادفر، یاسمن؛ (۱۳۹۰)، «بررسی رابطه بین میزان اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال (۱ و ۲) و مناطق جنوب (۱۹ و ۲۰) شهر تهران»، نشریه مطالعات شهری، دوره ۱، شماره ۱، ۱۴۷-۱۷۸.
- نظم‌فر، حسین؛ علوی، سعیده و عشقی چهاربرج، علی؛ (۱۳۹۷)، «ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارک‌های شهر تهران)»، فصلنامه برنامه‌ریزی آمایش فضا، دوره ۲۲، شماره ۲، ۱۳۳-۱۶۵.
- نقی‌زاده، محمد؛ (۱۳۹۰)، «فضاهای باز شهری»، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، چاپ اول.
- Addannan, J. (1980), "Paces of Public Gathering. In *Places of Public Gathering in Islam*", L Safran ed., Aga Khan Award for Architecture, Philadelphia, 5-16.
- Foster, S. Knuiman, M. Villanueva, K. Wood, L. Christian, H. Giles-Bohannon, B. (2014), "Does walkable neighborhood design influence the association between objective crime and walking?" *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11:100
- Faenc, J. et al. (2012), "Evaluating sense of community: The role of public space". *Journal of Environmental Psychology*, (32): 401-409.
- Faenc, J. et al. (2005), "Community sense of place, public space, and mobility". *Public Space Review*, 31: 1-9.
- Paul, E. and Lee, A. (2013), "Community Sense of Place Through Environmental Design in the United Arab Emirates: A Study of the Role of Public Space", *Built Environment, Publisher: Alexandrine Press*, 39 (1), 92-113.
- Shamsuddin, Sh. B; Hussin, N. (2013), "Safe and healthy concept and community sense of place through environmental design (PPPT) for urban sustainability in Malaysia", *American Transactions on Engineering & Applied Sciences*, 2 (3), 223-245.
- Waz, M. (1986), "Public space and urbanity", *Dissent*. 33, 4, 470-475.
- Wohlfarth, J. et al. (2014), "Urban green space, public health, and environmental quality: The challenge of making it green enough", *Landscape and Urban Planning*, 125, 234-244.